

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
OŚRODEK INFORMACJI 693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23 00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/35/2008

DOŚWIADCZENIA I PLANY DOTYCZĄCE PRACY ZA GRANICĄ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

„WARUNKI ŻYCIOWE SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO: PROBLEMY I STRATEGIE”

WARSZAWA, LUTY 2008

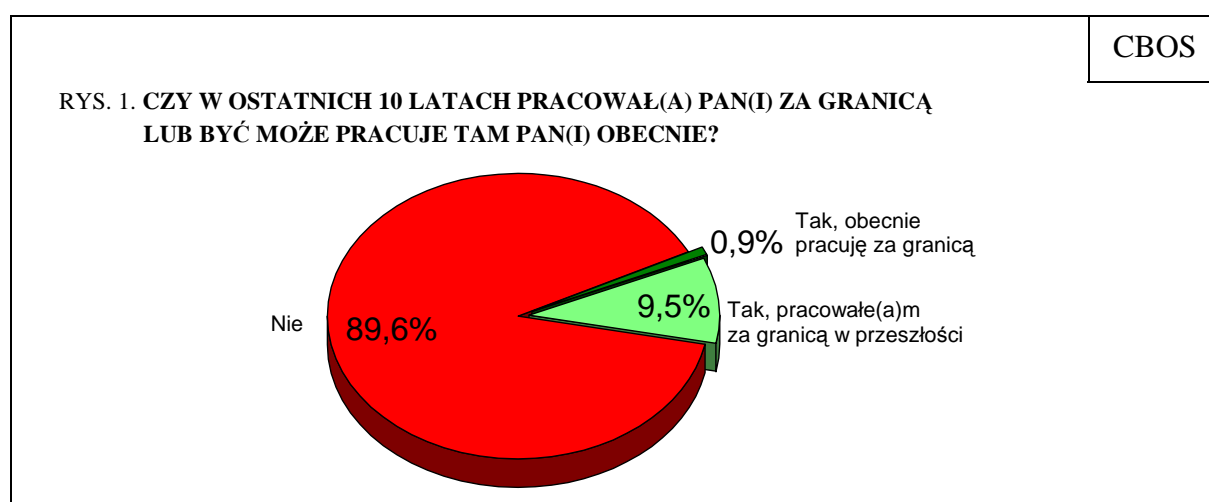
PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Po raz kolejny już uwzględniliśmy w naszych badaniach kwestię podejmowania przez Polaków pracy za granicą. Wielkość próby, na jakiej zrealizowaliśmy nasz ostatni sondaż¹ na ten temat, pozwoliła lepiej się przyjrzeć, jakich regionów kraju i grup społeczno-demograficznych przede wszystkim dotyczy ten problem.

POLACY PRACUJĄCY OBECNIE LUB W PRZESZŁOŚCI ZA GRANICĄ

Z uzyskanych deklaracji wynika, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat niemal co dziesiąty dorosły Polak pracował za granicą. Co setny respondent jest tam obecnie zatrudniony – to osoby, które akurat przyjechały na krótko do kraju lub też mieszkają w Polsce i dojeżdżają do pracy za granicę, dlatego mogli odpowiadać na pytania sondażu.

Biorąc pod uwagę, że 1% badanej próby odpowiada 280 tys. osób w całej dorosłej populacji Polski, można powiedzieć, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat pracowało za granicą mniej więcej 2 mln 900 tys. obywateli naszego kraju (nie licząc tych, którzy z powodu pracy za granicą byli nieobecni w gospodarstwie domowym podczas badania i nie mogli wziąć w nim udziału).

¹ Badanie „Warunki życiowe społeczeństwa polskiego: problemy i strategie” realizowano od września do listopada 2007 roku na reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski (N=38 866).

Odsetek respondentów deklarujących, że w ostatnich dziesięciu latach pracowali za granicą, nie zmienił się wyraźnie w porównaniu z początkiem ubiegłego roku. W badaniach przeprowadzonych w styczniu i lutym 2007 roku 10% ankietowanych przyznało, że w ostatnich latach pracowali za granicą².

Doświadczenia zarobkowania poza granicami kraju niemal dwukrotnie częściej mają mężczyźni (13,7% ogółem pracujących w przeszłości lub obecnie) niż kobiety (7,1%), częściej też ludzie poniżej 45 roku życia niż starsi respondenci. Stosunkowo najczęściej w ostatnich dziesięciu latach pracowały za granicą lub pracują tam obecnie osoby w wieku od 25 do 34 lat (17,6%), nieco rzadziej badani mający od 18 do 24 lat (13,7%) oraz od 35 do 44 lat (12,9%).

Istotnym czynnikiem wpływającym na podejmowanie pracy za granicą jest wykształcenie. Doświadczenia z pracą za granicą mają najczęściej osoby lepiej wykształcone, na poziomie co najmniej średnim. Grupę, w której wyjazdy zarobkowe są najczęstsze, stanowią osoby z wykształceniem niepełnym wyższym (19,3%). Stosunkowo często za granicą pracowały osoby z wykształceniem wyższym, co najmniej ze stopniem doktora (13,8%). Wśród osób z wykształceniem poniżej średniego wyróżniają się absolwenci szkół zasadniczych zawodowych, wśród których odsetek mających doświadczenia z pracą za granicą jest nieco wyższy niż przeciętnie (11,3%). Zróżnicowanie skali wyjazdów zarobkowych ze względu na wykształcenie jest potwierdzeniem wcześniejszej konstatacji, że niski jego poziom stanowi barierę ograniczającą możliwości podejmowania pracy za granicą.

W grupach społeczno-zawodowych doświadczenia pracy za granicą mają najczęściej: mistrzowie–technicy (17,6%), właściciele firm (16,4%), kadra kierownicza (15,8%), specjaliści z wyższym wykształceniem (15,5%), inżynierowie (14,4%), lekarze (14,4%), robotnicy wykwalifikowani (16,8%) oraz robotnicy najemni w rolnictwie (17,5%). Wśród biernych zawodowo zatrudnienie poza krajem znaleźli głównie bezrobotni (17,5%) oraz uczniowie i studenci (13,4%).

Skala wyjazdów zarobkowych za granicę jest zróżnicowana w poszczególnych regionach kraju. Liderem pod względem odsetka ludności pracującej w ostatnich latach poza krajem jest województwo opolskie. Więcej niż co piąty mieszkaniec Opolskiego (21,8%) deklaruje, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat był zatrudniony za granicą lub obecnie pracuje

² Pytanie zadawano wówczas w brzmieniu: „Czy w ciągu ostatnich 10 lat pracował(a) Pan(i) za granicą?”, a zatem nie rozróżniano osób pracujących za granicą obecnie i w przeszłości. Omówienie wyników ubiegłorocznego badania znajduje się w komunikacie CBOS „Praca Polaków za granicą”, marzec 2007.

tam zarobkowo. Stosunkowo często do pracy w innym kraju wyjeżdżają mieszkańcy województw: zachodniopomorskiego (16,4), podkarpackiego (15,7%) oraz podlaskiego (14,4%). Najmniej skłonni do wyjazdów są mieszkańcy województw: wielkopolskiego (7,1%) oraz śląskiego (6,8%).

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE PRACUJĄ LUB W OSTATNICH DZIESIĘCIU LATACH PRACOWAŁY ZA GRANICĄ

Województwa	CBOS	
	Odsetki osób deklarujących, że w ciągu ostatnich 10 lat pracowały za granicą	Odsetki osób deklarujących, że obecnie pracują za granicą
Ogółem	9,5	0,9
Opolskie	19,6	2,2
Podkarpackie	14,6	1,1
Podlaskie	14,2	0,2
Zachodniopomorskie	14,0	2,4
Dolnośląskie	12,1	1,0
Lubelskie	11,2	0,2
Lubuskie	10,7	1,3
Małopolskie	10,3	1,4
Świętokrzyskie	10,2	0,2
Kujawsko-pomorskie	10,1	0,9
Warmińsko-mazurskie	8,2	0,9
Pomorskie	7,4	1,1
Mazowieckie	7,3	0,6
Łódzkie	7,0	0,6
Wielkopolskie	6,2	0,9
Śląskie	5,9	0,9

Niemal połowa badanych, którzy w ostatnim dziesięcioleciu pracowali za granicą lub obecnie są zatrudnieni poza Polską, deklaruje, że znaleźli zatrudnienie w Niemczech (46,4%). Stosunkowo dużo osób pracowało w Wielkiej Brytanii (14,7%). Spośród innych krajów relatywnie często wymieniane były Włochy (8,4%), Holandia (7,5%), Stany Zjednoczone (6,2%), Irlandia (5,2%) oraz Francja (5,1%).

Dane o kierunkach migracji zarobkowej nie dotyczą ogromnej większości osób, które obecnie pracują za granicą. Można przypuszczać, że ich uwzględnienie zwiększyłoby udział Wielkiej Brytanii i Irlandii wśród krajów przyjmujących Polaków poszukujących pracy.

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE PRACUJĄ LUB W OSTATNICH DZIESIĘCIU LATACH PRACOWAŁY ZA GRANICĄ

		CBOS
W którym kraju lub w których krajach Pan(i) pracował(a) lub pracuje?		
Niemcy		46,4%
Wielka Brytania		14,7%
Włochy		8,4%
Holandia		7,5%
Stany Zjednoczone		6,2%
Irlandia		5,2%
Francja		5,1%
Austria		4,0%
Belgia		3,9%
Norwegia		2,8%
Hiszpania		2,7%
Czechy		2,2%
Grecja		1,8%
Dania		1,6%
Szwajcaria		1,2%
Finlandia		0,7%
Węgry		0,6%
Kanada		0,5%
Słowacja		0,4%
Portugalia		0,1%
Inne państwo		8,2%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jeden kraj, w którym pracowali

Mimo iż generalnie to mężczyźni częściej decydują się na wyjazd zarobkowy za granicę, do niektórych krajów chętniej jeżdżą kobiety. Takim krajem są przede wszystkim Włochy – prawie trzykrotnie więcej kobiet (14,6% spośród zatrudnionych za granicą) niż mężczyzn (5,1%) zadeklarowało, że w omawianym okresie pracowały tam lub obecnie pracują. Dysproporcja ta wynika przede wszystkim z charakteru pracy, jaką Polki wykonują we Włoszech – znajdują zatrudnienie jako pomoce domowe i opiekunki osób starszych i chorych. Nieco więcej kobiet niż mężczyzn pracowało także w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Holandii i Hiszpanii, choć żaden inny kierunek migracji zarobkowych Polaków nie jest tak sfeminizowany jak Włochy.

Deklaracje poszczególnych kategorii wiekowych dotyczące miejsca pracy pokazują, jak zmieniały się kierunki migracji zarobkowych Polaków. Osoby starsze, powyżej 64 roku życia, najczęściej wyjeżdżały do Stanów Zjednoczonych (35,7% spośród ogółu pracujących za

granicą), które były w tej grupie bardziej popularnym celem wyjazdów niż Niemcy (27,4%). Stosunkowo duża grupa najstarszych respondentów (9,7%) pracowała ponadto w Czechach.

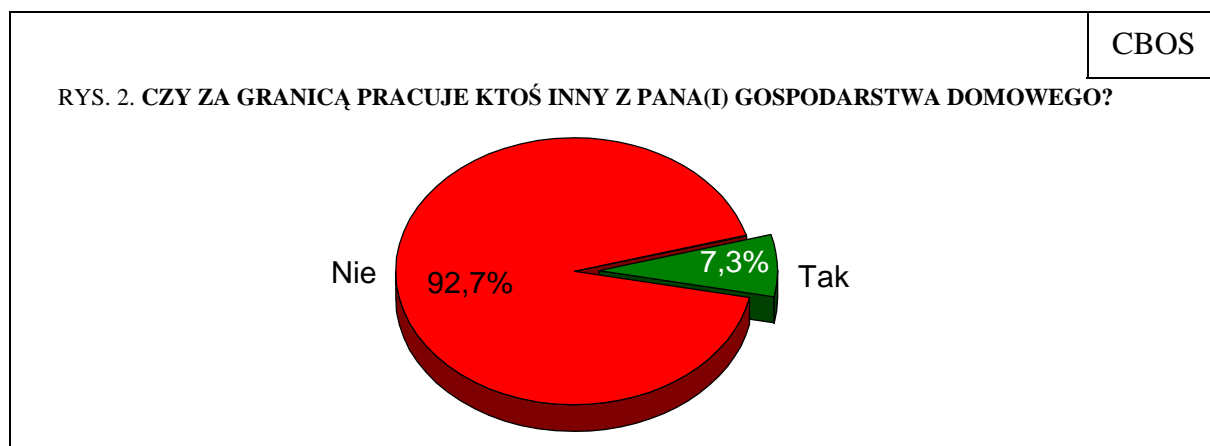
W Stanach Zjednoczonych znalazło zatrudnienie jeszcze stosunkowo dużo badanych w wieku od 55 do 64 lat (10,4%), choć najczęściej pracowali oni w Niemczech (47%). Także w pozostałych kategoriach wiekowych najpopularniejszym kierunkiem migracji zarobkowych są Niemcy. Badani do 44 roku życia, a więc ci, którzy przede wszystkim podejmowali w ostatnim okresie pracę za granicą, częściej niż ich starsi koledzy byli zatrudnieni w Wielkiej Brytanii oraz Irlandii. W obu krajach pracowało lub nadal pracuje szczególnie dużo osób w wieku od 18 do 24 roku życia (odpowiednio 29,3% i 8,7%).

Kierunki migracji zarobkowych Polaków różnicuje region, w którym mieszkają badani. Choć we wszystkich województwach najczęstszym celem wyjazdów zarobkowych są Niemcy, nie wszędzie ten kraj jest równie popularny. U naszego zachodniego sąsiada najczęściej pracują mieszkańcy województw: opolskiego (67,7% spośród ogółu pracujących za granicą w ostatnich dziesięciu latach), kujawsko-pomorskiego (64,4%), lubuskiego (60%), dolnośląskiego (57,9%), zachodniopomorskiego (57,1%) oraz warmińsko-mazurskiego (54,5%). Do pracy w Wielkiej Brytanii stosunkowo najczęściej jeżdżą mieszkańcy województwa łódzkiego (30,1%), a także pomorskiego (20,3%). Irlandię względnie często wybierają mieszkańcy województw: kujawsko-pomorskiego (15,3%) i śląskiego (12,4%). Do Włoch częściej niż inni wyjeżdżają badani z województwa podkarpackiego (21%) oraz świętokrzyskiego (15,8%). Holandię – jeden z bardziej popularnych krajów migracji zarobkowej – szczególnie upodobali sobie mieszkańcy województwa opolskiego (25,6%). Z kolei do Stanów Zjednoczonych jeżdżą najczęściej respondenci z województw podlaskiego (14,8%), podkarpackiego (14,4%) oraz mazowieckiego (11,8%). Wśród mieszkańców województwa podlaskiego stosunkowo popularna jest także Belgia (16,3%).

Uzupełnieniem informacji o osobistych doświadczeniach Polaków związanych z pracą poza krajem są dane dotyczące odsetka gospodarstw domowych, z których ktoś z domowników wyjechał do pracy za granicę. Takie gospodarstwa stanowią 7,3% ogółu.

Jeśli weźmiemy pod uwagę, że w Polsce jest około 14 mln gospodarstw domowych, to okazuje się, że obecnie poza granicami naszego kraju pracuje ponad milion Polaków. Podobną liczbę otrzymaliśmy na początku ubiegłego roku, kiedy to szacowaliśmy liczbę emigrantów zarobkowych na podstawie informacji o osobach wylosowanych do badania.

Z powodu pracy za granicą osoby te były nieobecne w gospodarstwie domowym i nie mogły uczestniczyć w badaniu³.

Proporcjonalnie najwięcej osób pracujących obecnie za granicą wyjechało z województw podkarpackiego (z 14,7% gospodarstw domowych) oraz opolskiego (13,1%). Stosunkowo dużo osób migrowało z województwa zachodniopomorskiego (z 10,2% gospodarstw). Względnie najmniejszy odsetek gospodarstw domowych, z których ktoś pracuje obecnie za granicą, jest natomiast w województwie mazowieckim (3,5%).

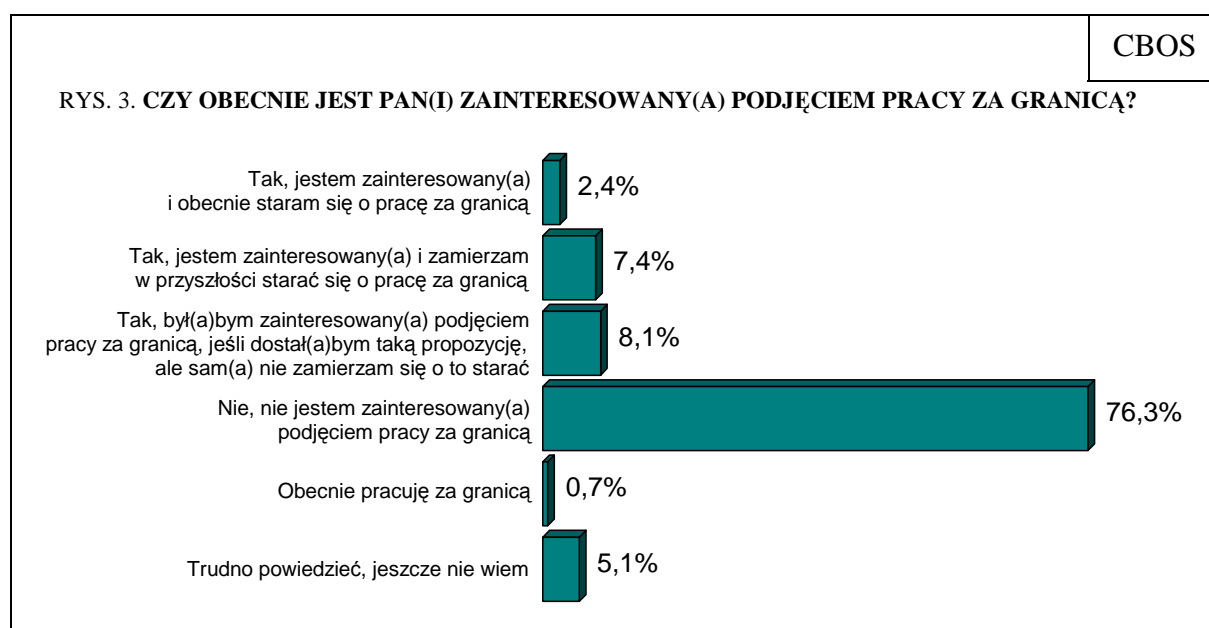
CBOS

Województwa	Odsetki gospodarstw domowych, z których przynajmniej jedna osoba pracuje obecnie za granicą
Ogółem	7,3
Podkarpackie	14,7
Opolskie	13,1
Zachodniopomorskie	10,2
Pomorskie	9,6
Podlaskie	9,4
Lubelskie	9,4
Warmińsko-mazurskie	9,3
Małopolskie	9,2
Świętokrzyskie	7,8
Dolnośląskie	7,2
Kujawsko-pomorskie	6,6
Wielkopolskie	6,6
Lubuskie	6,0
Łódzkie	5,1
Śląskie	5,1
Mazowieckie	3,5

³ Por. komunikat CBOS „Praca Polaków za granicą”, *op. cit.*

PLANY DOTYCZĄCE PRACY ZA GRANICĄ

Ogółem 17,9% badanych deklaruje zainteresowanie podjęciem pracy za granicą. O zatrudnienie poza krajem zabiega obecnie 2,4% ankietowanych, natomiast w przyszłości zamierza podjąć takie starania 7,4% respondentów. Część pytaných (8,1%) deklaruje, że byłaby zainteresowana pracą za granicą, jeśli dostałaby propozycje zatrudnienia, ale sami nie zamierzają podejmować w tej sprawie żadnych działań.

Zainteresowanie podjęciem pracy za granicą wiąże się z wiekiem. Im młodszy są respondenci, tym częściej wykazują zainteresowanie migracją zarobkową i tym bardziej są zdeterminowani, aby znaleźć zatrudnienie poza krajem. Do grup, którym najbardziej zależy na znalezieniu pracy za granicą, należą zatem ludzie młodzi – do 24 roku życia. Spośród najmłodszych respondentów o pracę poza krajem zabiega obecnie 4,4%, a dalsze 21,7% zapowiada podjęcie starań w tym celu. W grupie osób w wieku od 25 do 34 lat zainteresowanie migracją zarobkową jest już wyraźnie mniejsze – o zatrudnienie za granicą stara się 4,1% z nich, a 9,4% zamierza w przyszłości szukać pracy poza Polską.

Plany dotyczące pracy za granicą oprócz wieku determinuje sytuacja zawodowa respondentów. Do osób najbardziej zainteresowanych taką pracą należą zatem uczniowie i studenci, spośród których 3,2% stara się już o zatrudnienie poza Polską, a dalsze 26,3% ma takie plany, oraz bezrobotni: 8,9% z nich zabiega obecnie o pracę za granicą, natomiast 13,6% planuje podjąć o to starania.

Osoby aktywne zawodowo są ogólnie rzecz biorąc mniej zainteresowane pracą za granicą. Wśród nich stosunkowo najczęściej deklarują, że obecnie starają się o zatrudnienie poza krajem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (4,1%), górnicy (3,6%), inni robotnicy wykwalifikowani (4,1%) oraz robotnicy niewykwalifikowani (3,7%). W przyszłości pracy za granicą zamierzają szukać lekarze (15,1%). Tylko bardzo nieliczni z nich (0,5%) deklarują jednak, że obecnie próbują znaleźć zatrudnienie poza Polską.

Zainteresowanie pracą za granicą wiąże się także z sytuacją finansową badanych. Jest ono tym większe, im niższe dochody *per capita* w gospodarstwie domowym.

Jednym z najistotniejszych czynników warunkujących decyzję o wyjeździe za granicę są kontakty ze środowiskiem polskich emigrantów. Posiadanie wśród członków gospodarstwa domowego osób, które są już zatrudnione poza krajem, w istotny sposób ułatwia podjęcie decyzji o wyjeździe.

Tabela 2

Czy obecnie jest Pan(i) zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą?	Czy za granicą pracuje ktoś inny z Pana(i) gospodarstwa domowego?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Tak, jestem zainteresowany(a) i obecnie staram się o pracę za granicą	22,5	77,5
Tak, jestem zainteresowany(a) i zamierzam w przyszłości starać się o pracę za granicą	16,2	83,8
Tak, był(a)bym zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą, jeśli dostał(a)bym taką propozycję, ale sam(a) nie zamierzam się o to starać	11,3	88,7
Nie, nie jestem zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą	6,8	93,2
Obecnie pracuję za granicą	20,7	79,3
Trudno powiedzieć, jeszcze nie wiem	9,8	90,2

Innym czynnikiem sprzyjającym decyzji o zatrudnieniu za granicą są wcześniejsze doświadczenia związane z taką pracą. Okazuje się, że znaczna część spośród osób zainteresowanych wyjazdem z kraju w celach zarobkowych pracowała już w przeszłości poza Polską. Najczęściej doświadczenia takie mają osoby najbardziej zdeterminowane znalezieniem zatrudnienia poza krajem i starające się już o to.

Tabela 3

Czy obecnie jest Pan(i) zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą?	Czy w ostatnich dziesięciu latach pracował(a) Pan(i) za granicą?*	
	Tak	Nie
	w procentach	
Tak, jestem zainteresowany(a) i obecnie staram się o pracę za granicą	43,8	56,2
Tak, jestem zainteresowany(a) i zamierzam w przyszłości starać się o pracę za granicą	27,5	72,5
Tak, był(a)bym zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą, jeśli dostał(a)bym taką propozycję, ale sam(a) nie zamierzam się o to starać	17,1	82,9
Nie, nie jestem zainteresowany(a) podjęciem pracy za granicą	5,7	94,3
Trudno powiedzieć, jeszcze nie wiem	13,0	87,0

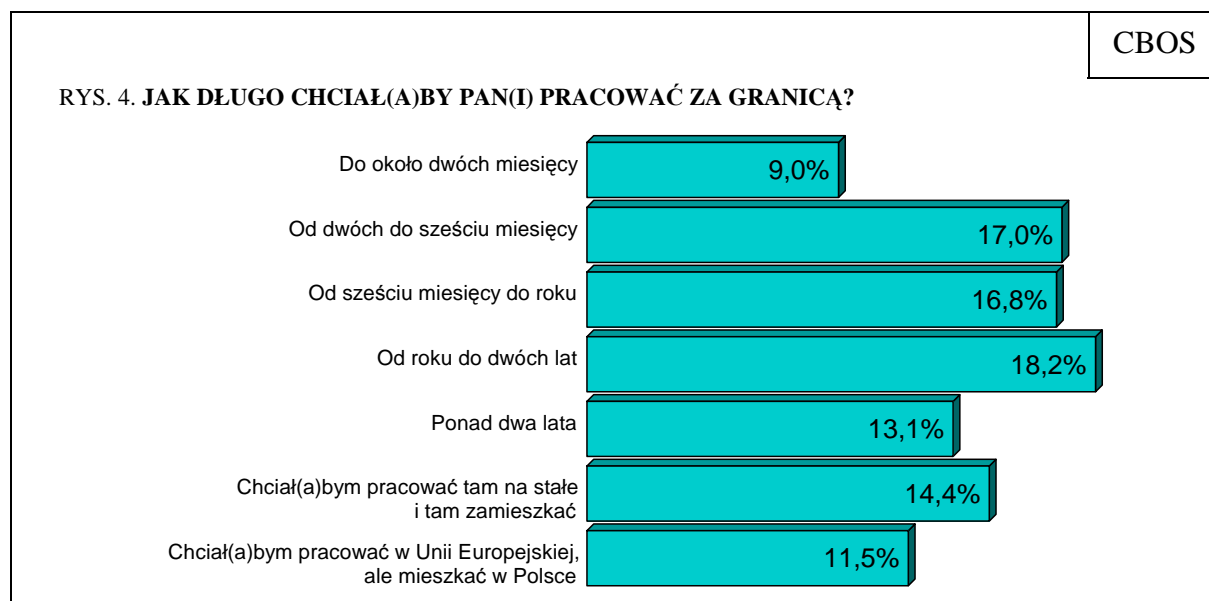
* Pominięto osoby deklarujące, że obecnie pracują za granicą

Większość osób zainteresowanych zatrudnieniem za granicą chciałaby wyjechać jedynie na pewien czas – najczęściej wskazywano terminy od pół roku do dwóch lat (łącznie 35,0%). Krótszy wyjazd (do pół roku) interesuje nieco więcej niż co czwartą osobę rozważającą taką możliwość (26,0%), natomiast dłuższy (ponad dwa lata) stosunkowo małą grupę (13,1%).

Na wyjazd na stałe zdecydowałoby się 14,4% respondentów zainteresowanych pracą poza krajem.

Część osób (11,5%) deklaruje, że chciałaby mieszkać w Polsce i jedynie dojeżdżać do pracy za granicą.

DEKLARACJE OSÓB ZAINTERESOWANYCH PODJĘCIEM PRACY ZA GRANICĄ

Jak wynika z szacunków, w ciągu ostatnich dziesięciu lat poza krajem pracowało lub pracuje łącznie około 4 milionów Polaków (w tym ponad milion obecnie przebywa za granicą). Jeśli porównać te szacunki z przeprowadzonymi na początku roku 2007, to okazuje się, że w ciągu ubiegłego roku liczba emigrantów zarobkowych nie zmieniła się w wyraźny sposób. Przyczynił się do tego zapewne spadek bezrobocia w kraju. Wprawdzie w 2007 roku migracje zarobkowe nie nasiliły się, ale nie zwiększyły się także powroty Polaków pracujących za granicą.

Nadal znacząca część osób jest zainteresowana podjęciem pracy poza krajem. Decyzję o wyjeździe ułatwiają kontakty w środowisku polskich emigrantów zarobkowych i wcześniejsze doświadczenia z pracą poza Polską. To, czy osoby rozważające możliwość pracy za granicą zdecydują się na wyjazd z kraju, będzie zależeć przede wszystkim od tego, czy będą miały pracę w Polsce. Zainteresowanie zatrudnieniem za granicą deklarują bowiem przede wszystkim osoby dopiero rozpoczynające swoją karierę zawodową – ludzie młodzi, uczniowie i studenci, a także bezrobotni.

Opracowała

Beata ROGUSKA